

[Nárok pravdy na celkovost a věda vzdalující se od pravdy]

770923-2

(57) (1) (SSaŽ – Vysočany, 23. 9. 77 dopol.)

Celkovost, resp. integrující moc pravdy se ukazuje, vyjevuje všude na výšinách. Není vrcholného básníka, aniž by měl filosofický spár (nebo minimálně filosofické vzdělání); není však ani vrcholného filosofa, který by neměl talent básníka. Zaráží vědec prvořadě velikosti, jsou-li jeho názory na svět nebo na politiku naivní nebo falešné. Není vynikajícího politika, který by se mohl obejít bez vzdělání a bez kultivovanosti ducha. Dokonalost není nikdy partikulární, ale směřuje k univerzalitě, k všestrannosti, k celku a celkovosti.

Ovšem i jinými směry se ukazuje podobná situace. Když opravdu pozorně studujeme konkrétní předmět a když se při tom ve svém počínání přísně kriticky sledujeme a kontrolujeme, nemůžeme nevidět, jak pomíjíme a odhazujeme jeden poukaz k širšímu kontextu za druhým, tedy jak vlastně svým pronikáním k „předmětu“ úzce vymezenému ho vlastně degradujeme a redukuje na pouhou kostru nebo spíš slupku. A zároveň nemůžeme nevidět, jak nás ony poukazy k dalším souvislostem vedou stále dál, a to všemi směry a na všech úrovních. V tomto smyslu můžeme říci, že moderní věda se v celém svém vývoji, který se vyznačuje tendencí k ustavičně pokračující specializaci, a tím i ztrátě univerzálního kontextu a de facto ztrátě univerza samého, je nepřestávajícím vzdalováním od pravdy. Čím víc vědy, tím méně pravdy. To je kuriózní a politováníhodný případ vyústění úsilí, které začalo ve jménu lepšího poznání pravdy, ve jménu odhalení celé skutečnosti i každého detailu ve světle pravdy. Věda ztratila pravdu, protože ztratila celek, univerzum; a protože ztratila pravdu, ztratila i skutečnost. Skutečnost „tak, jak je“, skutečnost pravá, opravdová je vědě a vědeckému poznání skryta. Ztráta pravdy znamená totiž ztrátu „odkrytosti“ (řecky *alétheia* znamená právě nezakrytost).

Jestliže se však věda přestane pravdě uzavírat a naopak se jí otevře, najde tu pravou a ostatně jedinou účinnou hráz proti desintegračním tendencím, jež ji hrozí zevnitř roztržít na množství izolovaných subdisciplín a subdisciplínek. Tak se integrující a celkovost provokující a zaštiťující moc pravdy prokáže i v tak exponované oblasti, jakou je vědecké bádání a vědecký výzkum. Nedovedu si představit, že by věda mohla pokračovat dosavadními směry a že by se mohla nepoučena

vnitřně rozkládat a nakonec zhroutit do navzájem již nekomunikujících a komunikace už neschopných minidisciplín, jakýchsi odborných „sekt“ velmi esoterického charakteru. Ale cesta zpět k celku je možná jen jako cesta zpět ke zdrojům a počátkům, z nichž se věda zrodila a jimž se potom odcizila. Znamená to opětne zfilosofičtění vědy. V tomto pohledu se významná větev moderního myšlení, totiž pozitivismus či spíš neopozitivismus jeví jako slepá ulička. Neopozitivismus je spíše ideologií roztržštěné, vnitřně rozložené, jakousi „rakovinou“ nemocné vědy. Věda však ke svému uzdravení potřebuje najít prostor k odstupu od sebe, od své produkce, od svých metod. Věda potřebuje najít či vytvořit si prostředky, jimiž bude schopna se upnout nejenom k předmětu svého zkoumání, ale jimiž bude schopna také kontrolovat trvale své vlastní podnikání. Věda potřebuje vědět, znát, poznat, co to vlastně dělá, když provádí výzkum, když bádá, když vědecky pracuje. Vědě chybí otevřenost a rtuovitost kritické reflexe nad sebou samotnou. Tuto schopnost ztrácela v minulosti tou měrou, jakou ztrácela svou sounáležitost a své spojení s filosofií. Cesta k pravdě se vědě otevře pouze přes cestu vědy k sobě samotné. Reflexe znamená vždycky návrat k sobě, v němž a přes nějž (skrže nějž) se otevře ten pravý pohled také na věci, na předmětnou skutečnost jakožto na předmětnou stránku skutečnosti celé, plné, „konkrétní“ (to znamená skutečnosti, která je srostlicí obou stránek, nepředmětné i předmětné).